

Universitätsbibliothek Paderborn

**HOc in opuscu||lo. cōtra Speculū oculare Jo=||annis
Reuchlin Phorcēsis. hec in fidei et ecclesie || tuitionem
continentur || Prenotamenta Ortwini Gratij ... || citra oẽm
maleuolentiā cūct#[is] ...**

Gratius, Ortwin

Colonie, 1514

VD16 G 2928

Sequit[ur] p[ro]cessus iuridicus habitus in Magu[n]tia ab Jnq[ui]sitore
heretice prauitatis viro religiosissimo [con]tra oculare speculu[m] Joa[n]nis
Reuchlin. in fidei du[n]taxat orthodoxe ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-34641

Sequitur processus iuridicus habitus in Maguntia ab Inquisitoribus heretice pravitatis viro religiosissimo. Protra oculare speculum Joannis Reuchlin. in fidei duxitat orthodoxe etiacione et ecclesie salutes iustissime inchoatus.

Pro Ano a natali christiano M. CCCCC. X. libellus quodam alemanica seu vulgari nostra (si ita liber) lingua scriptus. cuius titulus Joannis Reuchlin Speculum oculare. pro parte phdolorum pressorium in luce prodit. quem Ecclesia maiestas omnium literis atque linguis celebranda. tanquam cunctis periculis et in iudice per fidem fauorem plus equo propere. pro totum suum iperium patentibus suis litteris non imerito. vendi. emi. detineri. aut publiciter vulgari prohibiri. illiusque iusticia potissimum duce interdixit. Mandatum aut hoc tam sanctu serenissimi nostri imperatoris tanquam salutare. reuerendissimi in christo domini Maguntinensis et Colonensis dioecesis archiepiscopi. wormaciensis etiam et Heribolensis eccliarum sacratissimi simul psules cum summa equitate executi sunt. Quo factum est ut in Francordia. nobilissimo quodam illo anno Alemannie emporio et in publicis illuc nudimis. plerique ex hisce periculosis libellis. ne latius diuulgaretur. maiuscum rudi plesbecule scandalum parerent. publico decreto et sanctissimo quodam iure intercepti seruati sunt. Deinde anno. xiiij. ad aprilē cum pro defensione sui libelli idem auctor spiritu nescio quo inflatus. alterum quodam sibi modicissimum. planeque (ut ita dicatur) iniuriosissimum codicillum in luce prodiisset. sacra imperialis maiestas. pro zelo fidei ad exterminandum scandala a simplicib[us] (ut supra dictum est) christifidelibus Maguntino Coloniensi et Treverensi sacratissimis archiepiscopis. simulque et heretice pravitatis inquisitoribus. publico comisit edictum. quatenus ad decentes libello[rum] pati Joannis reuchlin cognitumque suppressionem. pro viribus ipsi eniterent efficiuntur ac quanto elaboraret. Quid quodam excellissimum impiale mandatum. cum inquisitori viro mediocriter itegerrimo et optimo oblatu suisque. volens in primis pro debito sui officii orthodoxe fidei causis non tecum. et ipsiali (ut decuit) satissimacere iussioni. libellum seu speculum oculare an oia dicti doctoris et in processu primu (ne quicquam temere attetaret neque postea in alio trepidaret) Louaniensi Coloniensi Erfordensi. et de hinc Maguntine. diversis quodam sibi clarissimis universitatibus. tanquam magis sibi determinis magisque finitimus librardum obtulit. hoc solus pro coi oim bono expostulans. quatenus viros in lege diuina doctissimorum consilio ac tandem iudicio. in hoc presenti oblatosque in primis sibi negotio. factu dignum non ignoraret. fructusque saceret ecclesie dei in semper non salubres. Postquam itaque diligenter examine. cum principaliter libelli collatoe (cui oclari specie nomine) ad alias suas subsequentes defenso

aa iiiij

nes ant' inexactias pot' impudetissimas iter atq; iter habito. pfa-
tu illu' Joannis reuchlin libellu'. taq; ecclie dei supra qz cuiq; credib;
le est iniuriosuz. sacris doctorib; irreuerentiale. bonis ipiu'. sclestis
aptu'. pessimis idoneu'. christicolis scandalizatiu'. t iudaice tandem
psidie nimis indulgente. prauaq; nimis heresim sapiente iustissime
pariq; sensu oes reprobassent. patetibusq; suis lris cui appelsione
suo z sigilloz. accorditer danandu' t ab vnu christianoz velut mori-
tifer aie venenu' ac peste piculosi pullulante mor tollendu' indicas-
sent. tuc demu' Inq'sitor. tatoz taq; doctissimoz viroz. determinatōe.
Inia. auctoritate p'munit'. re ipam i diocesi t ciuitate Magutina de
cōsensu t adhortatōe archipsl' e aggressus. vpote vbi nefarij illi
libelli p'mo expositi fuerat t publice oib; veditis. Accepit igit Inq'si-
tor ipse doctor venerabil. a reueredissimo dno archiepo Magutino
de ciuitate Magutina iudices q'tuor in suos collegas. q'b; t qntu'
qz reueredissim dñs archipsl' Coloniensis oī laude ac honore dig-
nus. eq'ssimu' scz t cuct' specrabilie sue curie officiale te Magutini
pncipis sensu adiunxerat. viros pfecto doctissimos. itegerrimos
et optimos nulliq; merito mortalii vel iprobissimo etiā suspectos
in minimo habēdos. Quoz vn' suffragane e Magutin'. Secū-
dus pclarere eiusdē vniuersitatis rector magnific'. tres sacre theolo-
gie. duo ho alij iuris pontificij doctores. Lū his itaq; egregijs ac ve-
nerabilib; viris iqsitor illic pcessum eq'tatis t iusticie i'stituit. post
qz citatoez (nō qdē ad effectū aliquē i cuiuscumq; psona. s; gnal' spe-
ciatimq; i eos oes q hereticas dicti opusculi obcenitates tueri sua
iteresse putaret) legitie exequitā ac iudicatōe (vt sic vulgo loqmur)
reproductā. pcessu' feliciter ac setē inchoatū. p suo fideli officio pti-
huauit. Uez eniiero qz in termino citatois doctor ille. de suo mag-
is honore. qz de integritate fidei catholice. deq; scandalo intolerabili
succidēdo sollicit'. p'siu' mor. pcurator. ex friuolis qbusdā. irritis
qz (vt sic dicā) motuis. Inq'sitore ipm (hoc solo neq; exultā) sus-
pectū recusalat. Quāobrē Inq'sitor de causa iusticie lat' aiatus. nul-
liq; iudicū diffides. ad iugatā optimo cuiq; recusationū. arbitroz
et appellationū plixitate. friuolasq; q's dicūt ac plane enerue ex-
cepto es evitādas. oēm cause agnitoem. publice t iudicatōi in suos
collegas reiecit. t ab officio agnoscēdi. iudicādi ac definiēdi se se
piēter exonerās. officio dūtarat accusatoris est vsus. Quāuis at-
res ita se se haberēt. nihilomin' tñ pris aduerse pcurator in ipo pro-
cessu' finē versus. puerilē quandā ac plane iep̄ta. ab Inq'sitor tan-
q; iudice iā recusato ad sanctā sedē apostolica. appellatioem inter-
posuit. Lūq; iam vt paucis multa dicam'. omes iuris termini fir-
te ac legitime. consilio etiā t assilential (vt dicit) iurisperitor serua-
ti fuissent. maturaq; deliberatiōe previa sententie in hac causa pro-
latio. quindecim intervallo diez. ad pices dñor' maioris ecclesie

Magüiteniss p̄dictos iudices. ¶ I senti inq̄sitoris benigno fūs
pēla fuisset. Et p̄trea scđo cū iam hisce. xv. dieb̄ elapsis supradicti
iudices. plene resoluti & in cā fidei stat̄es ad p̄nūciādū p̄ tribuna
li sederēt. p̄tib̄ legitime citatis & vocatis. supuenerūt qđā l̄re reue
rendissimi dñi Magüetini taliter qualiter a min⁹ bono viro. in fai
norē p̄hdolor̄ heretice pravitatis ip̄etrat̄. qđo suis cōmissariūs seu
mādatariūs ipegerat. vt n̄lī inq̄sitor v̄ltra pdictos. xv. dies grati
olecessos adhuc vñū mensem m̄tregrū. cām suspēderet. om̄issionē
ip̄e archip̄sul iudicib̄ dataz penit⁹ reuocaret. Ac deinceps si qđ ini
tra p̄fixuz tēpus ab eis tentaretur. totū id esse irritū vellet. Sic in
uersa sunt ossia ac plane (vt audistis) ante prospectū imutata. qđqđ
dñs ip̄e Magütinus. nūc vita funct⁹ iustogz subiect⁹ iudici. diners
sis sege p̄tib̄. fidele inq̄sitor in cā hac obsequiū addixiss. ita etiam
vt dñs Inq̄sitor ecclie salutē querēs (quēadmodū stricto dei indi
cio nemini nō aptū erit) & eius auxilio pariter & p̄silio non parum
animar⁹ verbisqz p̄yssimis fidēs. felicissimū bonisqz oib⁹ desidera
tum finē expectaret. ¶ Ceterū his eque vt audiūm⁹ sinistre a qbus
dā actis. facile intellecerunt hoīes boni. reuerendo Inq̄sitori in cā
p̄yssima dñi nostri Jesu christi. & sacratissime fidei iusticiā ip̄am nō
mō manifeste denegatā. verū & emanib⁹ violēter subtractam fuisse.
Preterim cū p̄far⁹ archieps Magütin⁹. neqz cām ad se aduocauē
rit. neqz quo rādē ea mō quone tpe absoluēda foret. ratū aut certuz
secerit. neqz elapso iā mense de expeditōe hui⁹ cause & breui & p̄mo
da spei vllā (id qđ secus factū oportuit) reuerendo inq̄sitori pro
posuerit. Quare prudētiū doctozqz viroz iudicio. spes boni erit⁹
nulla illic Inq̄sitori apud archip̄sulē relicta videbat. quin potius
(qđ audiū indigne) inq̄sitoris tēp⁹. irrisio ac vilipēdiuz. Quia
neqz vt ex iure debuit. cām christi terminare. neqz exā debite instructā
ad sedē aplīcā trāsmittere curauit. Hoc aut p̄ aduersariuz male sibi
p̄sciū machinatū. aut (vt dicūt) practicatū esse nō ambigit. ne forte
sisc̄tā sedes apostolica. prava ocularis speculi docimēta. intolerabi
lesqz errores aliquid (put indubitato fiet) agnosceret. grauiori illō
censura q̄zton⁹ dēnaret. Non erat p̄fecto suprascriptos iudices p̄
Inq̄sitore nr̄o. p̄tra dictos eius scandalulos & p̄niciofissimos libel
los. sentētiā indubitato p̄nūciatiros. matine si ab ip̄o Archip̄sul
le ab eq̄tatis officio renocati nō fuissent. ¶ Hinc vero verius est et
luce p̄z clari⁹. cām vt iā audiūm⁹ fuisse p̄stratā. Duo aut eoz iudi
cū noie & ex sacra om̄issione toti⁹ facultatis theologice magütine.
p̄noiatoz libelloz legitimā dēnatōem. sigillo sue facultatis muni
tam legitime req̄siti tradiderūt. syncero corde differētes. sese pluri
mū tractari ac plane in gemiscere. qđ in causis christiane fidei tā leui
ter & captiose actū ess̄. ¶ Istis sic gestis aduersari⁹ ip̄e ad decisionez
p̄ncipalis materie. hoc est ad ip̄am sententiā vicū. p̄ ip̄ediēdam ut

causam manib[us] inquisitoris excusam ad iudices sibi et ppicios et fa-
uorabiles traheret. irrita sua seu fruolam appellatioem prosequi-
tus est. proq[ue] rescripto imperando sancta sedē apostolica multis fal-
lis narrationib[us] circuuerit. falso cōquerens. de multiplici ac vario
sibi ab Inquisitore illato grauamine. etraq[ue] veritatē suggestis. q[uod] re-
cusatōem ipam per aduersariū p[ro]curatōre interpositā repulerit. eaq[ue]
admittere recusarit. q[uod] etiā Inquisitor p[ro] iniquā suā interloquitoriaz
se iudicē et petentez. corāq[ue] se in hac causa ad v[er]teriora p[ro]cedi debere
declarauerit. Et preterea q[uod] post appellatōem ab illa interloquitoria
ria interpositā Inquisitor ip[er] tanq[ue] index procedere voluerit. put
hec omnia in rescripto apostolico p[ro] eum impetrato cōtinetur. Que
omnia ab aduersario argute conficta sunt dissimulatōe aut nimis
insciente p[ro] sua volūtate excogitata. Nam vt ex cause actis manife-
stum est et vero verius Inquisitor venerabilis recusationi interpo-
site moribus factisq[ue] detulit. nec post interiectaz recusationez. ali-
quam interloquitoria protulit sententiā. verū ab officio iudican-
di se exonerans. et tandem cōmissarijs per reuerendissimū dominū
Magistrinū ad hoc delectis officiū illud relinquens. corā eis tanq[ue]
equissimis iudicib[us]. per totū processu[m] accusatoris dūtaxat et nō
iudicis officiū exercuit. Quod ex hoc luce clarius ostendit. eo q[uod] in-
quisitor venerabilis. et de calūnia iuramentū prestiterit. et ab iniquo
grauamine. denegate sibi iusticie ad sanctā sedē apostolica appellatōem.
Hec aut ad officiū partis. nō ad officiū iudicis p[ro]tinere dig-
noscuntur. ¶ Hoc idē quoq[ue] cōuincit ex aduerso partis cōfessione. q[uod]
eadē hora et loco quib[us] sup[er] appellatōne fruole interposta. sibi pe-
teret responderi de apostolis. pdictā sub his verbis correxit appelle-
tationē. Insuper p[ro]curator p[ro]nomina[n]t verba illa sua ī appellatiōe
interposta. illa videlicet In qua q[ue]de sententiā asserta p[ro]nūcialitis (vt
dicit) vestrā paternitatē esse iudicē et petentē eū alijs vestrē pater-
nitatis iurisdictōem cōcernentib[us]. ac in eadez scedula cōsignatis et
supprimit. tollit. cassat. atq[ue] adimit. atq[ue] pro suppressis. sublati at
q[ue] cassatis vult habere atq[ue] intendit et. Neg[ue] in aduersariū p[ro]sonam
aliqd attentatū est. quē Inquisitor virū tunc recte sentiētē reputabat
s[ed] ī materiale dūtaxat et periculōsum libellū ab eo editu[m] processus
fuit institutus. put hec omnia clarius ex actis patent. ¶ Ex his atq[ue]
alijs nō difficulter cuiq[ue] patere p[otest]. q[ue] nulliter hoc ē eneruatum et in-
aniter se ab Inquisitore aduersariū grauatū cōquestus sit. Qui per
predictas inanes ac plane falsissimas suggestiones. quib[us] sanctam
sedē apostolica sinistre informauit. rescriptū q[uo]d vocat et obrepticie
ab ea et surrepticie apostolicu[m] impetravit. Qd q[uo]dem rescriptū. q[ue]
uis de nō trahendo ultra tres (vt dicim?) dietas manifester caueret
attamen in illius rescripti vim aduersariū ad ciuitatē Spirā (que
a fine diocesē Coloniā integris q[ue]tuo[n] dietis distat) inquisitore ipsu[m] cū

tari curauit p suos ptehos (vt sic loquntur) sub delegatos iudicess
q cū oībo in rebo ptra iuris ordinē t captiose niterent t p̄cipitāter
agere. iāq inq̄stor p citatōem vltra terminos in rescripto expre
sos inique nimis grauato legitimos sue defensionis terminos iep
tius denegarēt. coact⁹ è inq̄stor vigiliatissim⁹ ad sanctā sedem apo
stolica pronocare. Princ⁹ ho rescriptū male impetratū publicis
tus emissum foret. alter inquisitor, qui in nullo potuit aduersario
suspect⁹ haberi. pcessum nouū. integrū. sincerū. validū. exq̄situ. piū.
et christicolis omnib⁹ maxime necessariū. ptra hmoi erroneous libel
los p diocesum Coloniensem (proh pudor nefas est dicere) in ecclie
scādalu sparsos haud iuste min⁹ q̄ sapienter instituit. ac tāde⁹ iusto
eq̄tatis iudicio. formula etiā iuris sanctissime in cūc⁹ obſuata. libel
lū Joānis reuchlin. q̄ ſpeculū oculare iſcribi. tāq̄ pestifer. letale. t
christiane tandem munitati periculorum publico incendio adiudi
cauit. adiudicatūq̄ aburi fecit. Quidet iā proculdubio exami
sim optimus q̄sq; niſi puerlo nimis (qd abſit) ac ſinistro fauore la
boret. nullū pdicto dno doctori Joāni reuchlin ab eq̄ſimo Inqui
ſitore grauamē aliquid fuisse illatū. Quin potius iuueniet. videbit.
ſentiet t iudicabit (mō intelligētie mentisq; ſue oculos aperire cu
rauerit) multa ab honorādo dno doctore Joāne reuchlin grauamē
na ipi. Inquisitori cū multis etiā iniurias fraudulēter illata. Nam
vbi dñm pontifici exposuisset. q̄ nō obſtantē recuſatōe. articulis et
cauſis recuſationis nullo modo (vt tecuſit) p arbitros discussis. In
quisitor ſe iudicē pterentem pronūciasſet. etiā t hoc addere nō erū
buit. q̄ poſt appellationem poſtea interpoſitam Inquisitor idem
ad vltiora procedere voluerit. aperte iſlinans q̄ ſicut cognitio
nem t iudicium arbitrorū de recuſationis cauſa prius non admī
ſit. ita t abſq; responsione poſtea apostolorū data ſuper interpo
ſita appellatione. ad vltiora procedere voluerit. Que ſic falſe et
imprudenter ſuggeſta ſi vera forent nō imerito tanq; a iure nimis
exorbitantia t ab officio viri boni nimis aliena. beatissimi maxime
pontificis animū perturbare t honore Inquisitoris illibabilem de
nigrare. eundemq; tali ac tanto principi reddere ſuſpectum poſ
ſent. Neq; certe ſtomochari imprudentius quis debet aut moris
theonino deſeuire. q̄ Inquisitor fidelissimus t boni publici infra
etus propugnator. pro debito ſui officiū proq; ſcandalō popularū
eradicando ac penitus tollendo ad oculare vel potius letale Jo
annis reuchlin phorcensis. doctoris honorandi ſpeculuz iudicia
liter p demandū. ac deinde (ut pro bonoz oīm ſalute t ecclia dei
oportuit) cōburendū. operā pro virili nō iſtrenuā nauauerit. cū
met auctor ipē ea q̄ imprudent⁹ ſcripſiſſet defendere in Maguntia
nō fuerit auſus. Lui⁹ etiā libelli defenſionē pcurator eius t eo noīe
publica preſtatione aſſumere penitus recuſauit ſed dumtaxat. Cid

qd ridiculū est & a nemine nō iprobandū) p subuertēdo & ipediēdo inq̄sitoris pcessu. abo ptra oēm eq̄itatē laborarūt. q̄ Eterz dicēt h̄ aliq̄ fortasse & hi qdē v̄bemēter hac re noua attomī plurimūq; stupesacti Min⁹ p̄itati & lonū apparere hec ita vt & memorat actuata ec. & tot q̄s vocat & trarietates. p viros in iure peritissimos eē & missas Adhiciēt q̄q; icredibile videri. q̄ ab iterlocutoria q̄ lata nō erat. p viros tā exptos sc̄z Joannē reuchlin & ei⁹ p̄curatorē eiusq; cōsiliarios appellatū so: et ac postremo q̄ tā manifeste p eos falsitātes summo pontifici p̄posite fuisse. Cōfidat his sic iamiter obūci: entes (vt cū grā & reuerētia loqr) arūdineo bacillo. scipioniq; manib; diu attrito nitans. h̄ ē in hūana fragiliq; ibeullitate Recte aut̄ sentiētib; bonisq; oib;. vel illud horatianū inotescit adagiu Qnq; bon⁹ dormitat homer⁹ Et postremo iuxta lactatū firmam suam. neminē tā p̄posite felicitatē eē q̄ qnq; nō labas Satiusq; rez gestaz̄ p̄itatē ex actis cause p notariū approbatū legitime & scriptis q̄z leui incertoq; garruloy flatu venandam esse.

¶ Processum inq̄sitoris in Magūtia institutū quēadmodū p̄mittit ita esse gestu. parat⁹ est venerabilis ip̄e inq̄sitor docere ex actis publicis & alijs legitimis documentis corā sacrocta: sede aplica. ḡnali etiā Lateranensi p̄cilio & alijs q̄buscūq; &c.

Sequuntur decisiones sacratissi: me quorū vniuersitātū de Oculari speculo Joānis reuchlin ab ecclā dei tollendo quaz prima hec est theologice facultatis de laudabili vniuersitate Louaniensi

Decanna totaq; facultas sacre Theologie alme vniuersitatis studiū Louaniēn vniuersis & singulis has nrās lras visur; vel cū legent& auditur; Salutē Quāq; qlibet Chri: stian⁹ & o accreto catholice fidei amore seruēs paratissi: mus eē debat ut hereses. errores doctrinasq; prauas & tra letām fidē obortas p̄ sui iōgenij mō extirpet atq; eliminet Marie m̄ & spēalr fa: tre theologie p̄fessore ea est priuicia vt oīdāt. declarēt & p̄ modū do:ctrine definiāt q̄ assertio heretica q̄ erronea q̄ postremo in fide suspe: cta censeri debat ut parati sint rōnem reddere de ea q̄ in christianis est fide. ne filij tenebraz plusq; opteat sapientias. in simpliciū mētib; catholice fidei lumē vel obscurē vel extinguit. Nup̄ itaq; venerabili ac p̄clar⁹ dñs & m̄gr nosser Jacob⁹ de hochstratē religiosis or: dinis p̄dicatoz artiū & sacre theologie p̄fessor eximus nec nō here: tice prauitatis inq̄sitor libellū quendā ad nos attulit sedecim folia deinēcē quēz ip̄e plens & venerabil decan⁹ totaq; sacra theologica fa: cultas alme vniuersitatis Colonien. p̄ lras periuenerūt p̄ nos legi es: visitari & an recta ac itegra p̄ oia essent q̄ cōtineret censeri Nos vera